

АНОТАЦІЯ

Путько Юлія Віталіївна. «Konjunktiv I та Konjunktiv II як засіб вираження основного та варіативного модального значення в сучасній німецькій мові».

Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Івано-Франківськ, 2023.

Робота присвячується опису основного та варіативного значення дієслівних форм умовного способу німецької мови (Konjunktiv I та Konjunktiv II), акцентуючи увагу на варіативне значення дієслівних форм Konjunktiv II. Робота аналізує речення із вживанням дієслівних форм Konjunktiv II, подаючи фактори, які впливають на вибір цих форм із варіативним значенням. Подані чотири фактори впливу, зокрема омонімія форм Konjunktiv I з формами Indikativ, фактор дистанціювання автора непрямої мови, престижність письма та вплив діалекту. В роботі приділена належна увага опису синтаксису та семантики дієслівних форм умовного способу, подана, зокрема, парадигма дієслівних форм. Приклади, проаналізовані в роботі, взято з корпусу німецької мови COSMAS. Робота має теоретичний та практичний розділ, вступ та висновки. Окремий підрозділ містить аналіз емпіричного матеріалу, до якого належать понад 40 прикладів.

Ключові слова: спосіб дієслова, непряма мова, форма Konjunktiv I, форма Konjunktiv II, заміна форми.

ZUSAMMENFASSUNG

Putko Yuliia Vitaliivna. »Konjunktiv I und Konjunktiv II als Ausdrucksmittel der Haupt- und Variationsbedeutung der Modalität in der deutschen Gegenwartssprache«.

Diplomarbeit der zweiten (Master-)Stufe der Hochschulbildung. In Form des Manuskripts. Fachrichtung 035 Philologie Germanische Sprachen und Literaturen (einschließlich Übersetzung), erste Sprache – Deutsch. Iwano-Frankiwsk, 2023.

Die Arbeit widmet sich der Beschreibung der Haupt- und Variationsbedeutung der deutschen Konjunktiv-Verbformen (Konjunktiv I und Konjunktiv II) und konzentriert sich dabei auf die Variationsbedeutung von Konjunktiv-II-Verbformen. Die Arbeit analysiert Sätze mit der Verwendung von Konjunktiv-II-Verbformen und stellt die Faktoren dar, die die Wahl dieser Formen mit Variationsbedeutung beeinflussen. Es werden vier Einflussfaktoren vorgestellt, insbesondere die Homonymie der Konjunktiv-I-Formen mit den Indikativ-Formen, der Faktor der Distanzierung des Autors der indirekten Rede, das Prestige der Schrift und der Einfluss des Dialekts. In der Arbeit wird der Beschreibung der Syntax und Semantik von Verbformen des Konjunktivs eine gebührende Aufmerksamkeit geschenkt, insbesondere wird das Paradigma der Verbformen vorgestellt. Die in der Arbeit analysierten Beispiele stammen aus dem Korpus der deutschen Sprache COSMAS. Die Arbeit besteht aus einem theoretischen und praktischen Teil, einer Einleitung und Schlussfolgerungen. Ein extra Abschnitt enthält eine Analyse des empirischen Materials, das mehr als 40 Beispiele umfasst.

Schlagwörter: Verbmodus, indirekte Rede, Konjunktiv-I-Form, Konjunktiv-II-Form, Formersatz.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ I Konjunktiv I та Konjunktiv II як форми умовного способу дієслова в німецькій мові	4
1.1 Про категорію способу в сучасній німецькій мові	4
1.1.1 Дефініція категорії способу дієслова	4
1.1.2 Парадигма німецького дієслова із особовими та безособовими формами	7
1.1.3 Парадигма дієслова із особовими формами Indikativ, Konjunktiv та Imperativ	14
1.1.4 Про поділ форм Konjunktiv на форми Konjunktiv I та Konjunktiv II	19
1.2 Konjunktiv II як засіб вираження основного модального значення	20
1.2.1 Синтаксична характеристика форм Konjunktiv II	20
1.2.2 Семантична характеристика форм Konjunktiv II	22
1.2.3 Вираження формами Konjunktiv II основного модального значення	25
1.3 Konjunktiv I як засіб вираження основного модального значення	32
1.3.1 Синтаксична характеристика форм Konjunktiv I	32
1.3.2 Семантична характеристика форм Konjunktiv I	33
1.3.3 Вираження формами Konjunktiv I основного модального значення	37
РОЗДІЛ II Вираження формами Konjunktiv II варіативного модального значення	43
2.1 Про варіативне модальне значення Konjunktiv II	43

2.2	Варіант варіативного модального значення та його особливості	44
2.2.1	Значення реферату	44
2.3	Фактори, які впливають на вибір форм Кон'юнктив II в непрямій мові	48
2.3.1	Загальні теоретичні висновки	48
2.3.2	Фактори вибору форм Кон'юнктив II при вживанні в непрямій мові	49
2.4	Приклади вживання форм Кон'юнктив II для реферату (для непрямой мови) та їх аналіз	54
	ВИСНОВКИ	68
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Дипломна робота присвячується темі «Konjunktiv I та Konjunktiv II як засіб вираження основного та варіативного модального значення в сучасній німецькій мові».

Актуальність теми полягає у невисокій частоті її дослідження українськими та іноземними германістами. Граматика як розділ мовознавства не розвивається так швидко і глобально, як лексикологія чи фразеологія. Через цю особливість вона рідше стає предметом для аналізу вітчизняних та закордонних фахівців-мовознавців. Що стосується граматики німецької мови (а саме такої важливої теми, як спосіб дієслова), то германістами переважно проводяться дослідження по способу Indikativ. Зумовлено це тим, що Indikativ є найбільш вживаним й типовим способом, тобто використовується у великому числі синтаксичних конструкцій. В порівнянні з Indikativ, спосіб дієслова Konjunktiv займає хитке становище в німецькій мові, оскільки використовується тільки в небагатьох синтаксичних конструкціях. Якщо говорити про дієслівну форму Konjunktiv, то з дослідження цієї форми існують роботи описового характеру. Наше дослідження має порівняльний характер, тобто порівнює спільності та відмінності між двома підвидами Konjunktiv: дієслівні форми, об'єднані під Konjunktiv I (Präsens, Perfekt, Futur I und Futur II) та дієслівні форми, об'єднані під Konjunktiv II (Präteritum, Plusquamperfekt, würde-I-Konstruktion та würde-II-Konstruktion). Актуальність дослідження способу німецького дієслова Konjunktiv в сучасному мовознавстві підтверджує насамперед фундаментальна праця Фабріціус-Гансен, Каре Сольф'ельд та Аннелізе Пітц 2018 року «Der Konjunktiv. Formen und Spielräume», на матеріалі якої базується дослідження даної дипломної роботи.

Об'єкт дослідження – речення німецької мови із вжитими формами Konjunktiv II у варіативному значенні, а саме передання непрямої мови.

Предмет дослідження – варіативне та основне значення дієслівних форм Konjunktiv I та дієслівних форм Konjunktiv II німецької мови. Основна увага приділяється варіативному значенню дієслівних форм Konjunktiv II.

Мета дослідження – показати особливості варіативного значення дієслівних форм Konjunktiv II.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) представити та описати систему дієслівних форм Konjunktiv I та Konjunktiv II, включаючи опис морфологічних ознак цих дієслівних форм;
- 2) представити основне та варіативне модальне значення дієслівних форм Konjunktiv I та Konjunktiv II;
- 3) зробити вибірку прикладів речень із вживанням дієслівних форм Konjunktiv II для передачі непрямой мови;
- 4) проаналізувати приклади речень із вживанням дієслівних форм Konjunktiv II при передачі непрямой мови, порівнявши ці речення із побудованими реченнями із вживанням дієслівних форм Konjunktiv I;
- 5) виявити основні критерії вживання дієслівних форм Konjunktiv II у варіативному значенні.

Методи дослідження – теоретичні та емпіричні. До теоретичних методів належать: аналіз та систематизація наукової літератури, описовий метод, метод порівняння теоретичних висновків в лінгвістичних дослідженнях, метод аналізу теоретичних висновків. До емпіричних методів належать: вибірка прикладів, аналіз прикладів за певними критеріями, методи корпусної лінгвістики.

Наукова новизна - на основі прикладів вживання дієслівних форм Konjunktiv II в реченнях із передачею непрямой мови показано причини існування у німецькій мові варіативного значення дієслівних форм Konjunktiv II.

Практичне значення роботи полягає у вибірці прикладів із вживанням дієслівних форм Konjunktiv I та Konjunktiv II та їх аналізі. Пояснення теоретичних тверджень про основне та варіативне значення дієслівних форм

Konjunktiv I та Konjunktiv II підтверджене конкретними прикладами. Це допоможе як і у вивченні умовного способу дієслова у німецькій мові, так і в подальших дослідженнях категорії способу дієслова німецької мови.

Апробація результатів роботи. Результати магістерського дослідження обговорювалися на різних конференціях. Зокрема, результати були представлені на марафоні-обміну досвідом «Молодіжний науковий ресурс», який був організований Херсонським державним університетом. Дослідження було представлено на звітній конференції кафедри німецької філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Деякі аспекти дослідження були представлені на засіданні секції «Когнітивно-семантичний вимір лінгвістичних досліджень та перекладацька традиція» Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації» (ELLIC) 2023. У збірнику конференції (сс. 34-36) були опубліковані тези про результати дослідження певних аспектів роботи.

Структура й обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаної літератури. Загальний обсяг магістерської роботи 77 сторінок, з яких 64 сторінки основного тексту. Список використаних джерел включає 25 найменувань.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота була присвячена аналізу основного та варіативного значень дієслівних форм Konjunktiv I та Konjunktiv II німецької мови. Основна увага була приділена аналізу варіативного значення дієслівних форм Konjunktiv II, під яким розуміємо значення передачі непрямой мови. Мета та завдання роботи полягали у вибірці та аналізі прикладів речень із вживанням дієслівних форм Konjunktiv II для передачі непрямой мови. Для досягнення цієї мети у практичному розділі (розділ II) подається аналіз речень із непрямою мовою, в яких вживаються дієслівні форми Konjunktiv II, а в теоретичному розділі (розділ I) – детальний опис синтаксису та семантики дієслівних форм умовного способу німецького дієслова, включаючи форми Konjunktiv I та Konjunktiv II.

Актуальність дипломної роботи полягає в необхідності широкого дослідження умовного способу німецького дієслова, яке – порівняно з дослідженням дійсного способу – представлено в сучасній лінгвістиці німецької мови не надто великою кількістю праць.

Основні висновки дипломного дослідження стосуються вживання дієслівних форм Konjunktiv II для непрямой мови. Ці висновки наступні:

- 1) Дієслівні форми Konjunktiv II вживаються для непрямой мови через збіг (омонімію) форм Konjunktiv I з формами Indikativ;
- 2) Престижність письма над усним мовленням є важливим фактором на вибір форми Konjunktiv II у непрямої мови;
- 3) Вплив діалекту може бути причиною вживання форм Konjunktiv II у непрямої мови;
- 4) Часове відношення між «Figuren-Jetzt» та «Autoren-Jetzt» грає роль в утворенні дієслівної форми Konjunktiv II у непрямої мови.

Дослідження дипломної роботи може слугувати базою для аналізу інших прикладів вживання дієслівних форм Konjunktiv II та Konjunktiv I у варіативному значенні.

У дипломній роботі проаналізовано понад 40 прикладів речень, в яких дієслівні форми Konjunktiv II (Präteritum, Plusquamperfekt, würde-I-Konstruktion та würde-II-Konstruktion) вживаються у варіативному значенні.

Встановлено, що для вживання дієслівних форм умовного способу німецької мови у варіативному значенні існують фактори (подані вище). Ці фактори були виявлені на основі порівняння речень із дієслівними формами умовного способу у вихідному та сформованому реченнях.

Виявлено, що варіативне значення не є менш вживаним явищем у вживанні дієслівних форм умовного способу. Частка дієслівних форм умовного способу у варіативному значенні коливається залежно від певних факторів виникнення такого явища.

В дослідженні обґрунтовано, що термін «варіативне модальне значення» запропоноване нами, виходячи із представлення форм Konjunktiv у популярній граматиці Дудена. У граматиці йдеться про 2 сфери вживання форм Konjunktiv: (1) Referat та (2) Irrealität/Potenzialität. Якщо сфера (2) має відношення тільки до форм Konjunktiv II, то сфера (1) дещо з неоднаковою частотою вживається як для функцій форм Konjunktiv I, так і для функцій форм Konjunktiv II.

Доведено, що незважаючи на слабше за використанням становище способу Konjunktiv у порівнянні з дійсним способом (Indikativ) у німецькій мові, він все ж є важливим засобом для вираження модальності у німецькій мові.

Досліджено семантику та синтаксис дієслівних форм Konjunktiv I та Konjunktiv II німецької мови. Таким чином, вдалося віднайти спільні та відмінні значення форм Konjunktiv I та Konjunktiv II.

Розроблено та подано систему парадигми з особовими формами Indikativ, Konjunktiv та Imperativ для опису синтаксису дієслівних форм Konjunktiv I та Konjunktiv II.

У роботі сформовані дефініція способу дієслова німецької мови та дефініція функцій (значень) дієслівних форм умовного способу.

Висновки розпочатого у даній дипломній роботі дослідження можуть бути використані для продовження дослідження інших аспектів умовного способу німецької мови, зокрема таких, як варіативні значення дієслівних форм Konjunktiv I, темпоральна інтерпретація речень з формами Konjunktiv II та Konjunktiv I у варіативному значенні. Також на основі цієї дипломної роботи можуть бути написані інші дипломні роботи. Тематами таких робіт можуть бути: «Варіативність як семантичний компонент (на прикладі семантики модальних дієслів)», «Варіативне модальне значення при порівнянні дієслівних форм трьох способів німецької мови».